

15.12.2020

VARUSMIESTEN ÄÄNESTYSOIKEUTTA ON PARANNETTAVA VAALILAIN MUUTOKSELLA

**Poliittiset nuorisojärjestöt vaativat, että mahdollisuus äänestää turvataan
asepalvelusta suorittaville nuorten äänestysaktiivisuuden tukemiseksi.**

Kaikkien eduskuntapuolueiden nuorisojärjestöt, asevelvollisten edunvalvontajärjestö Varusmiesliitto sekä eduskuntapuolueiden yhteistyöjärjestö Puolueiden kansainvälinen demokratia-yhteistyö – Demo Finland vaativat, että varusmiesten mahdollisuus käyttää äänioikeuttaan kaikissa Suomessa toimitettavissa vaaleissa turvataan tarjoamalla äänestysmahdollisuus varuskunnissa. Tämä edistäisi nuorten yhdenvertaista mahdollisuutta yhteiskunnalliseen osallistumiseen.

Nuorten poliittisten oikeuksien toteutuminen herättää huolta. Edustuksellisen demokratian kannalta on ehdottoman tärkeää, että jokaisella äänioikeutetulla on yhdenvertainen mahdollisuus käyttää perustuslaillista oikeuttaan äänestää. Viime vaaleissa nuorten äänestysaktiivisuus on kuitenkin ollut huomattavasti yleistä äänestysaktiivisuutta matalampaa. Nuorten, mukaan lukien asepalvelustaan suorittavien nuorten, äänen on kuuluttava vaaleissa. Tällä hetkellä varusmiespalvelus hankaloittaa varusmiesten ja -naisten äänestysmahdollisuuksia erityisesti silloin, kun he ovat palveluksessa varsinaisena vaalipäivänä. Varusmiesten¹ mahdollisuus käyttää äänioikeuttaan kaikissa Suomessa toimitettavissa vaaleissa voidaan turvata mahdollistamalla äänestäminen varuskunnissa. Varusmiesten äänestysmahdollisuuksien edistäminen pitkäjänteisesti ja yhdenvertaisesti kaikissa Suomen kunnissa ja vaalipiireissä edellyttää vaalilain muutosta ja varuskuntien lisäämistä vaalilain kotimaan erityisten ennakkoäänestyspaikkojen listaan. Tämä on ehdottoman tärkeää, sillä tilastojen valossa varusmiesikäisten miesten äänestysaktiivisuus on matalampi kuin samanikäisten naisten sekä huomattavasti matalampi kuin yleinen äänestysaktiivisuus.

Varusmiesten yhdenvertaisen yhteiskunnallisen osallistumisen turvaamiseksi pyydämme, että seuraaviin toimenpiteisiin kiinnitetään huomiota:

¹ Varusmiehillä viitataan tässä tekstissä sekä asevelvollisiin varusmiehiin että naisiin, jotka suorittavat vapaaehtoista asepalvelusta.

- Varuskunnat lisätään vaalilain 9 §:n 1 momentin kolmanteen kohtaan erityiseksi ennakkoäänestyspaikaksi ns. laitosten listaan.
- Kunnat sijoittavat ennakkoäänestyspaikat varuskuntien yhteyteen tai niiden lähistölle, jotta varusmiesten on mahdollisimman helppoa äänestää. Tämä tulisi huomioida jo kuntavaalien 2021 ennakkoäänestyspaikkoja päätettäessä.

Varusmiespalvelus hankaloittaa äänestystä

Varusmiespalvelus hankaloittaa varusmiesten äänestysmahdollisuuksia erityisesti silloin, kun varusmies on palveluksessa varsinaisena vaalipäivänä. Demo Finlandin tuoreen selvityksen mukaan pitkät etäisyydet ennakkoäänestyspaikoille sekä lyhyet ilta- ja viikonloppuvapaat hankaloittavat varusmiesten mahdollisuutta käyttää äänioikeuttaan. Varusmiespalveluksen vaikutukset äänestysaktiivisuuteen näkyvät tilastoissa. Eduskuntavaaleissa varusmiesikäisten miesten äänestysaktiivisuus on selvästi matalampi kuin samanikäisten naisten sekä huomattavasti matalampi kuin yleinen äänestysaktiivisuus. Sukupuolten välinen äänestysero on suurimmillaan ikähaarukassa, johon varusmiespalveluksen suorittaminen tavallisimmin osuu. Vuoden 2019 eduskuntavaaleissa 19–20-vuotiaiden miesten äänestysaktiivisuus oli noin 12 prosenttiyksikköä alempi kuin samanikäisten naisten.

Äänestämisen tulee olla helppoa – myös varusmiehille

Yksi tärkeimmistä tavoista nuorten äänestysaktiivisuuden lisäämiseen on äänestämisen helppouteen panostaminen. Joustavien äänestysmahdollisuuksien turvaaminen luo edellytykset yhdenvertaiselle poliittiselle osallistumiselle. Äänestyspaikkojen tuominen lähelle varusmiehiä on konkreettinen ja toimiva tapa edistää varusmiesten poliittisten oikeuksien toteutumista, ja se vahvistaa varusmiesikäisten miesten yhteiskunnallista osallisuutta. Tämä on erityisen tärkeää myös siksi, että monille varusmiehille palveluksen aikana järjestettävät vaalit ovat ensimmäiset vaalit, joissa he voivat käyttää äänioikeuttaan. On ehdottoman tärkeää, että äänestämisen helppouteen panostetaan, jotta ensimmäisestä äänestyskokemuksesta tehdään nuorille mahdollisimman helppo ja vaivaton.

Varusmiehet kannattavat joustavia äänestysmahdollisuuksia

Ennakkoäänestyksen mahdollistaminen varuskunnissa saa kannatusta sekä varusmiehiltä että Puolustusvoimilta. Varusmiesliiton teettämässä tuoreessa joukko-osastonselvityksessä valtaosa vastaajista kannatti äänestysmahdollisuuksien tuomista lähelle varusmiehiä. Myös

Puolustusvoimat on kiinnittänyt huomiota varusmiesten äänestysmahdollisuuksien tukemiseen. Ennakkoäänestäminen on ollut suosittua varusmiesten keskuudessa niissä varuskunnissa, joissa varusmiehet ovat saaneet mahdollisuuden äänestää.

Vaalilakia on muutettava

Varusmiesten äänestysoikeuksien edistäminen pitkäjänteisesti edellyttää vaalilain (714/1998) muutosta. Nykyinen vaalilaki estää ennakkoäänestyksen järjestämisen varuskunnissa, sillä varuskunnat eivät vaalilain 9 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan sovellu kotimaan yleisiksi äänestyspaikoiksi. Varuskuntia ei myöskään ole sisällytetty vaalilain 9 §:n 1 momentin 3 kohtaan kotimaan erityisten ennakkoäänestyspaikkojen laitosten listaan.

Vaalilain muutos on konkreettinen keino edistää vaalijärjestelmän toimivuutta ja madaltaa varusmiesten äänestyskynnystä. Vaalilain muutos tarjoaa kunnille selkeät ohjeet siitä, miten ennakkoäänestys on mahdollista sijoittaa varuskuntiin. Tämä edistää myös varusmiesten yhdenvertaista kohtelua eri varuskunnissa, sillä kaikissa varuskunnissa olisi lakimuutoksen myötä mahdollisuus järjestää ennakkoäänestys samoin käytännön järjestelyin. Käytäntöjen ollessa samat varusmiehillä on yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua yhteiskunnalliseen päätöksentekoon riippumatta siitä, missä varuskunnassa he suorittavat asepalvelustaan.

Toimenpiteet:

- Varuskunnat lisätään vaalilain 9 §:n 1 momentin kolmanteen kohtaan erityiseksi ennakkoäänestyspaikaksi ns. laitosten listaan.

Kunnat voivat edistää varusmiesten äänestysmahdollisuuksia

Kunnat voivat edistää ennakkoäänestyspaikkojen sijoittelulla konkreettisesti varusmiesten äänestysmahdollisuuksia. Vaalilain mukaan kunnanhallitus päättää kotimaan yleisten ennakkoäänestyspaikkojen lukumäärästä ja sijainnista kunnassa. Yleinen ennakkoäänestys on mahdollista järjestää varuskunnassa silloin, kun äänestyspaikaksi suunniteltu tila, esimerkiksi sotilaskoti, sijaitsee sotilastilaksi eristetyn alueen eli varuskunnan ulkopuolella, ja johon on näin ollen julkinen pääsy. Tällaisten julkisten tilojen puuttuessa on varuskunnan ulkopuolella mahdollista järjestää liikkuva äänestys esimerkiksi hyödyntämällä vaalibussia. Näitä keinoja on onnistuneesti kokeiltu esimerkiksi Jääkäriprikaatissa Sodankylässä ja Rovaniemellä. Kunnilla on vastuu varmistaa, että äänestäminen on nuorille helppoa – myös varusmiespalveluksen aikana. Kunnat voivat edistää tätä konkreettisesti huolehtimalla siitä,

ennakkoäänestyspaikat sijaitsevat lähellä varusmiehiä. Äänestyspaikan sijoittaminen varuskunnan välittömään läheisyyteen myös parantaa varusmiesten mahdollisuuksia äänestää palveluksen aikana vaalilain salliman äänestysajan puitteissa.

Toimenpiteet:

- Kuntien tulee sijoittaa ennakkoäänestyspaikat varuskuntien yhteyteen tai niiden lähistölle, jotta varusmiesten on mahdollisimman helppoa äänestää.

Nuorille tulee taata yhdenvertainen mahdollisuus yhteiskunnalliseen osallistumiseen, myös varusmiespalveluksen aikana.

Kannanoton ovat allekirjoittaneet Puolueiden kansainvälinen demokratiauyhteistyö – Demo Finland, asevelvollisten edunvalvontajärjestö Varusmiesliitto, Demarinuoret, KD Nuoret, Keskustanuoret, Kokoomusnuoret, Liikkeen Nuoret ry, Perussuomalainen Nuoriso, RKP-nuoret, Vasemmistonuoret ja Vihreiden nuorten ja opiskelijoiden liitto.